

Ett Sverige för vuxna

En rapport om frihet och folkhälsa

Fria Moderata
Studentförbundet

Fria Moderata Studentförbundet är ett partipolitiskt fristående förbund av liberala och konservativa studentföreningar vid Sveriges universitet och högskolor. Fler av förbundets rapporter, papper och artiklar hittar du på www.fmsf.se.

Innehåll

Inledning	4
Alkohol och monopol.....	5
Tobak och rökning	12
Städer och uteliv	18
Avslutande ord	24

Inledning

Sverige är ett av västvärldens minst fria länder att äta, dricka och röka i. Redan innan den nya tobakslagen infördes i och med juli i år gjorde alkoholmonopolet och landets mycket höga alkoholskatter Sverige till ett av de mest paternalistiska länderna i Europa. Sverige placerar sig på åttonde plats i Nanny State Index 2019. Utvecklingen går åt fel håll med förbud mot rökning på uteserveringar, nedstängda restauranger och barer i städerna, statligt monopol på alkoglass, och hälsovarningar med både bild och text på cigarettpaket i EU.

Förmyndandet innebär långtgående inskränkningar av vuxna människors frihet att själva göra val och bestämma över sina liv – och har även skadliga effekter på samhället och ekonomin. Höga priser på alkohol och tobak ökar smuggling. Långtgående regleringar kräver resurser i form av byråkrati. Reklamförbud försvårar konkurrens och informationsspridning. Detaljplanering av krog- och nöjesliv försämrar utbudet och innebär förlorad turism. Denna utveckling har pågått under lång tid och är ideologiskt driven. Det är inte en slump att det ser ut som det gör.

I denna rapport vill Fria Moderata Studentförbundet beskriva de problem som finns inom områdena för alkohol, tobak och uteliv, och visa hur ett alternativ hade kunnat se ut. Sverige hade kunnat vara ett bättre, friare och roligare land utan att för den sakens skull lida långtgående negativa konsekvenser. Vi hade kunnat vara ett Sverige för vuxna.

Alkohol och monopol

De liberala åren

Svensk alkoholpolitik har genomgått stora liberaliseringar de senaste 25 åren. Det statliga *Vin & Sprit AB* är ett minne blott och restauranger är inte längre, enligt lag, tvungna att beställa sitt sortiment från staten. Kunder kan på egen hand botanisera bland Systembolagets hyllor utan att behöva tillfråga personalen bakom kassan, och såväl utbud som öppettider har utökats. Det har naturligtvis varit en medveten strategi för att skydda monopolet, men har ändå inneburit större tillgänglighet.

Under samma tid har de alkoholrelaterade skadorna minskat, liksom våld relaterat till alkohol. Det har skett i takt med liberaliseringar och avskaffande av många av statens monopol. Verkligheten visar någonting annat än den nattsvarta bild som monopolets försvarare målar upp – nämligen att svensken nog kan klara av att dricka alkohol.

Av alkohol följer risker och negativa hälsoeffekter. Det är uppenbara fakta, men det är inte i detta som oenigheten kring alkoholpolitikens utformning finns. Frågan handlar inte om att vara *för* eller *emot* konsumtion av alkohol, utan om hur pass stort det egna ansvaret är, och huruvida människor själva bör få bestämma över sin egen konsumtion av berusningsdrycker. I detta är den svenska alkoholpolitiken under all kritik.

Verklighetens alkoholmonopol

Sverige och Finland är de enda två länderna i Europeiska unionen med alkoholmonopol. Vi har även de högsta punktskatterna på sprit i EU – både i absoluta termer och justerat för inkomst¹. De höga skatterna driver människor till beteenden som för en utomstående skulle framstå som besynnerliga. Människor släpar med sig tunga *taxfree*-påsar med spritflaskor över halva jordklotet. Svensk alkohol exporteras i lastbilar över svenska gränsen – bara för att några timmar senare färdas tillbaka i bagage på bilar och bussar. Gränshandelsförsäljningen av starköl motsvarar ungefär en femtedel av Systembolagets starkölsförsäljning per år².

Den strikta svenska alkoholpolitiken tar sig uttryck på flera andra sätt. Gårdsförsäljning är förbjudet och försvårar för lokala företagare och små entreprenörer som tvingas sälja genom Systembolaget i stället för att kunna erbjuda handel i samband med en dryckesprovning eller middag. Reklam för alkohol är förbjudet i radio och TV, vilket begränsar både näringsfrihet och yttrandefrihet. Mellan klockan 15.00 en lördag och klockan 10.00 en måndag går det inte att köpa hem en flaska vin. De kommunala ordningsstadgarna fråntar många svenskar möjligheten att ta ett glas i parken en sommardag, liksom på vissa uteserveringar till följd av svårigheten att få utskänkningstillstånd. Som 18-åring räknas du som myndig och är i lagens mening

---

¹ Snowdon (2019).

² HUI Research (2016).

berättigad att ingå kontrakt, starta företag och rösta i val. Men du har inte rätt att handla en starköl på Systembolaget.

Alkoglassen

Det senaste i raden av förbud handlar om alkoglassen. En alkoglass har ungefär samma alkoholhalt som en vanlig starköl. Den klassas dock inte som dryck och fick därför länge säljas *till vuxna* i vanliga butiker. Orsaken var dock en lycklig tillfällighet – man hade inte tänkt tanken att alkohol skulle kunna förtäras i glassform när alkohollagen formulerades. När alkoglassen väl lanserades i Sverige år 2015 höjdes många röster om hur olämplig, och rentav farlig, denna produkt är. Skandaler om urspårade alkoglassfyllor och bristande ålderskontroll i butikerna har dock uteblivit. Ändå lade regeringen fram ett förslag om att reglera alkoglassen. Den nya lagen trädde i kraft den 1 juli 2019, och nu tillåts du endast att köpa alkoglass Systembolaget. Om Systembolaget skulle börja sälja produkten kommer den åtminstone än så länge inte att förvaras i fryst form, utan du får köpa glassen rumstempererad för att sedan frysa ner hemma. För vad skulle hända om svensken fick äta alkoglass utan statlig kontroll?

Systemets lobbyverksamhet

Systembolaget är inte som vilket annat offentligt företag som helst. Trots att det inte ingår i deras uppdrag från staten bedriver de ett aktivt lobbyarbete för sin egen överlevnad och alkoholmonopolets bevarande. De släpper kontinuerligt rapporter och finansierar studier

med syfte att påvisa alkoholens negativa effekter, och monolets positiva. Under år 2016 bedrev Systembolaget en kampanj med budskapet att 2 000 liv om året räddas tack vare alkoholmonopolet³. Det är en siffra som visade sig sakna stöd i forskningen. Dessa rapporter och studier tar naturligtvis inga positiva effekter i beaktande. Likväl finns de – som lägre priser för konsumenter, bättre tillgänglighet, bekvämlighet och ökad variation i utbudet – typiska effekter av ökad konkurrens och fler återförsäljare. Till det kommer det svårämätta värdet av ökad mänsklig frihet och egenmakt.

Alkoholpolitiken fungerar inte

Effekterna av mer restriktiv alkoholpolitik är långt ifrån så självklara som dess förespråkare påstår. I länder i vilka man har testat totalförbud av alkohol har man skyndsamt insett att det inte fungerar för att eliminera konsumtionen. Effekten blir i stället omfattande svarta marknader. Det är inte sällan man hör att det är tack vare monopolet som svenskar dricker mindre än vad man gör i andra länder. Faktum är att svenskar dricker ungefär samma mängd som man gör i Grekland och Italien – trots att det är länder med långt mycket mer frihetlig lagstiftning på området. Italien har mycket lägre skatter på alkohol, och varken Italien eller Grekland har någon punktskatt på vin. Därtill är reklam för alkohol i stort sett oreglerat i båda länderna⁴.

---

³ Lundberg (2016).

⁴ Snowdon (2019).

Ytterligare påstås att en avreglering skulle leda till negativa externaliteter i form av ökad brottslighet, missbruk och ökade trafikskador, vilket dock inte med nödvändighet innebär att dessa väger tyngre än de positiva externaliteterna. Därför kan det vara värt att titta på effekterna av avreglering och privatisering på området. Det mest naturliga exemplet på liberaliseringar av alkoholpolitik i en svensk kontext är landets egna avregleringar sedan tiden innan vårt medlemskap i EU år 1995. På den tiden existerade fem alkoholmonopol i Sverige, varav endast ett fortfarande består, nämligen monopolet på försäljning i detaljhandeln. Tvärtemot vad nykterhetslobbyisterna varnade för har vi haft en trend av sjunkande alkoholrelaterade skador, rattfylleri och alkoholkonsumtion.

Erfarenheter från avregleringar i Kanada

Ett annat fall av liberaliseringar av alkoholpolitik i modern tid kommer från Kanada. Sedan år 1990 har Kanada stegvis och i olika grad i olika provinser avreglerat och privatiserat försäljningen av alkohol. I British Columbia tilläts privatägda återförsäljare av alkohol år 2002. I Ontario tilläts försäljning av alkohol i livsmedelsbutiker år 2015, medan Alberta åren 1993–1994 helt och hållet privatiserade de statligt ägda spritbutikerna.

Tack vare det sätt på vilket liberaliseringarna genomfördes finns det naturliga kontrollgrupper som forskare har kunnat dra nytta av för att studera effekterna. Slutsatserna av en kvalitetsgranskad studie från forskare vid University of Waterloo är att det inte går att observera

någon ökning vad gäller våldsbrott eller skador och dödsfall i trafiken av avreglering⁵. Man kunde inte heller se att konsumtionen av alkohol ökade till följd av liberaliseringarna. Det är resultat som går rakt emot vad alkoholmonopolets försvarare anför, men som stöds av slutsatserna från ESO-rapport 2019:2. Forskaren David Sundén skriver där att ”alkoholkonsumtionen, med få undantag, [har] inte ökat i någon större utsträckning i de flesta av de stater som avskaffat sina alkoholmonopol”⁶.

En bra början

Svensken är inte blott starkt kuvad i sin vardag – hon har omfamnat de bojar som begränsar hennes frihet. Det hade kunnat vara annorlunda. Man behöver inte åka långt för att få en smak av hur det faktiskt hade kunnat vara. Res ned i Europa och se *food trucks* som säljer vin till maten, köp punsch till kaffet på kaféer och ta med dig en flaska vin hem från en vingård. Det är möjligt i länder där varken konsumtion, våld eller dödlighet är högre än i Sverige – i vissa fall är de till och med lägre.

Sverige är ett land med enorm potential för en levande och innovativ bransch av mikrobryggerier. På en mindre reglerad marknad skulle entreprenörer kunna testa nya koncept och låta konsumenterna, i stället för byråkraterna, få avgöra vad som fungerar och inte.

---

⁵ Sen (2016).

⁶ Sundén (2019) s 8.

Vi har tecknat en bild av hur ett Sverige med en mer liberal alkoholpolitik skulle kunna se ut. Dagens politik med till exempel alkoholmonopolet förvägrar svenskarna många friheter – till oklar nytta. I kärnan av vår vision en tro på människan som förmögen att ta ansvar för sig själv och sina beslut. Att avskaffa alkoholmonopolet, sänka punktskatterna och sälja ut Systembolaget vore en bra början.

Tobak och rökning

Mot mer ofrihet

Sverige har haft en förhållandevis frihetlig tobakspolitik i jämförelse med andra EU-länder. Vi har ett undantag från det snusförbud som råder i resten av EU, och har inte särskilt höga punktskatter i jämförelse med andra västeuropeiska länder. Vår tryckfrihetsförordning har dessutom hindrat cigarettpaketens förfölning och förändring utöver dagens varningstexter och bilder. Tobaksprodukter behöver inte heller tvunget ligga gömda under kassan.

Under lång tid har det dock gjorts åtgärder i syfte att stoppa människor från att bruka tobak. Ständigt ökade punktskatter, försämrade konsumentinformation i form av förbud mot att skriva ut hur mycket nikotin en produkt innehåller, osmakliga varningsbilder på förpackningar och förbud mot tobaksbruk i fler och fler sammanhang är några av de restriktioner som har införts de senaste decennierna.

Den 1 juli trädde den nya tobakslagen i kraft. Den innebär nya och stora inskränkningar för näringsidkare och nikotinister. Det mest uppmärksammade är rökförbudet på uteserveringar, men lagen omfattar betydligt mer och kommer att ha större påverkan än vad som givits sken av. Lagen togs fram på initiativ av regeringen som med hjälp av Sverigedemokraternas passivitet fick igenom den i riksdagen.

Rökförbud på uteserveringar

Rökförbudet inomhus på restauranger infördes i Sverige år 2005, och rökarna blev förpassade till uteserveringarna. Nu förbjuds rökning även där, och rökarna måste avlägsna sig från området för att ta en cigarett. Det finns ont om forskning som visar att passiv rökning utomhus skulle vara särskilt skadligt. Redan i dag finns dessutom rökfria uteserveringar i nästan varje svensk stad. Men trots att marknaden redan har svarat på efterfrågan har regeringen valt att tvinga alla uteserveringar till totalförbud.

Först och främst kommer jobbet för ordningsvakter och entrévärdar att bli mer ansträngande. Rökrutor eller rökrområden är inte längre tillåtna. Det riskerar nu bli trångt och rörigt då besökare ska ut och in genom samma entré, i synnerhet för krogar med smala entréer eller med stort besökarantal.

Den alkoholhaltiga drycken måste dessutom lämnas kvar på serveringen. Det har tidigare förekommit att krogbesökare får sina drycker spetsade med droger för att enklare kunna utsättas för brott. Rökare riskerar nu i högre utsträckning att utsättas för detta. Förbudet kommer troligtvis att göra krogmiljön mer otrygg.

Det riskerar att även ha en ekonomiskt negativ påverkan på krogbranschen. Det finns en överhängande risk att vissa grupper inte kommer att besöka krogar i samma utsträckning som tidigare. Ungefär 25 procent av alla personer mellan 17–29 år röker dagligen

eller sporadiskt.⁷ Det är troligt att en stor del av dessa i stället kommer att välja en park eller balkong, och det är inte långsökt att tänka sig att rökförbudet därför kommer att leda till minskade intäkter för restauranger och krogar.

Ölförbud på festival

En annan konsekvens av rökförbudet är att det inte får förekomma några större serveringsområden utomhus på till exempel festivaler eller konserter. Enligt den nya tobakslagen kommer festivaler att ha två olika alternativ – antingen att göra hela området rökfritt, eller att begränsa serveringsområdet till barerna – vilka båda är nästintill omöjliga att upprätthålla. Dessa etablissemang riskerar att få sina serveringstillstånd och i förlängningen verksamheter indragna när alkohol- och tobakshandläggare från tillsynsmyndigheter oundvikligen ser att någon röker i anslutning till barerna eller dricker på området. Huruvida regeringen förutsåg detta i beredningen är inte uppenbart.

Näringsförbud för vissa typer av kaféer

I Sverige finns det många kaféer på vilka människor umgås och röker vattenpipa. Dessa kaféer säljer vanligtvis inte alkohol. Det är vattenpipsrökningen som är den centrala verksamheten. För dessa kaféer innebär den nya tobakslagen ett totalt näringsförbud. I regeringens proposition går att läsa att de inte ens har bemödat sig att ta fram underlag på hur många kaféer som kommer att drabbas.

---

⁷ Henriksson (2018).

De menar dock att det än så länge ” ... är en begränsad företeelse, och att antalet vattenpipscaféer är få”.⁸

För de småföretagare som driver dessa kaféer kommer tobakslagen innebära ett totalt näringsförbud mot deras verksamhet, och även ett förbud mot en tradition och en kulturell institution för människor med bakgrund från Mellanöstern. Vad förbudet inte kommer att göra är att hindra att denna typ av verksamhet fortgår på den svarta marknaden.

Näringsidkares uppgift att avvisa människor

Enligt den nya tobakslagen är det förbjudet att röka vid alla entréer som allmänheten har tillträde till. För de handlare som säljer tobak kommer detta att vara särskilt besynnerligt. Det är handlarnas ansvar att upprätthålla förbudet – med indraget tobaksförsäljningstillstånd som konsekvens om de inte lyckas. Det gäller oavsett om de äger marken utanför butiken eller inte. En butiksägare har inte heller någon befogenhet att avvisa människor från platsen. Om en person inte lyssnar måste ordningsvakt eller polis tillkallas. Det är både fräckt att pådyvla handlarna detta ansvar över mark som de inte äger, och riskerar att göra ett icke-problem till en polisiär fråga.

Alliansens skuld

Det ska löna sig att arbeta snarare än att röka och supa. Det sade Anders E. Borg på en presskonferens år 2011 i försvar av dyrare alkohol och tobak. Svensken konsumerar lika mycket nikotin som

---

⁸ Prop 2017/18:156 s 164.

vilken annan europé som helst, men är inte i närheten av samma skadeverkningar. Anledning är det svenska snuset. Forskarna har fortfarande inte hittat några bevis på någon större skadlighet av snus. Under alliansregeringen höjdes skatten på cigaretter med 50 procent, och på snuset med hela 290 procent. Det motiverades med folkhälsoskäl. Om man verkligen tycker att folkhälsan är viktig är det vansinne att göra det dyrare att snusa.

Det genomfördes inga genomgripande regelförändringar under alliansens regeringsår, men det var också uppenbart att det helt saknades förståelse och respekt för människors rätt att bestämma själva. Tobakspolitiken var först och främst ett hjälpmedel för att slippa effektivisera inom den offentliga sektorn. Det är inte värdigt en borgerlig regering.

Skademinimering? Sluta eller dö!

Tobaks- och nikotinvaror ska enligt regeringen behandlas lika illa. Det gör alla formuleringar om välmening och folkhälsa till tomma ord. I Storbritannien rekommenderas rökare att gå över till e-cigaretter. Det är en betydligt mindre hälsovådlig produkt. Svenska myndigheter har inte motsvarande uppdrag, trots att det är klarlagt att snus och e-cigaretter är betydligt bättre alternativ.

Det är i grunden inte ett problem för samhället att människor röker. Det borde vara upp till en och var att få bestämma hur de vill sköta sina kroppar, eller inte. Det är däremot ett samhällsproblem om

människor dör till följd av rökning på grund av att det är förbjudet enligt lag att uttrycka att en viss produkt är bättre än en annan. Förbudslagarna mot information kommer att fortsätta hindra människor att göra bättre val, och i förlängning leda till onödig sjukdom och lidande.

Rök fritt, Sverige!

Regeringen bryr sig inte om medborgarnas hälsa – åtminstone inte mer än vad den bryr sig om att försöka reglera och styra människors vanor. Goda intentioner, som nolltolerans, trumfar alltid goda resultat.

I ett fritt och vuxet samhälle skulle det vara upp till en och var vilka produkter man brukar, och till ägaren av restaurangen, hotellet eller hemmet hur och var man får röka på respektive etablissemang. Det borde inte vara en rättighet att tvinga sina val på andra människor, åt ena eller andra hållet. Den nya tobakslagen är en inskränkning av äganderätten, mer än någonting annat.

Det finns redan sedan innan stora problem med höga punktskatter och inskränkt tryckfrihet med osmakliga varningsbilder på förpackningar. Det minsta borgerliga politiker kan göra är att dra tillbaka den nya tobakslagen, och tillåta tobaksbolagen att informera sina kunder om både innehåll och skadeverkningar.

Städer och uteliv

Hemmakvällens återkomst

Det går ett spöke genom svenska städer – tystnadens spöke. På orter där det sedan länge har funnits vattenhål för människor att mötas vid har musiken kommit att tystna, serveringar stängt igen och stadsbilden städats upp. Tillrättalagda köpcentrum och kontorslokaler har brett ut sig. Kultur och uteliv har dragit sig tillbaka. Stadspulsen har dämpats, och den myllrande bilden av staden har ersatts av den tillrättalagda. Den största smällen har människans frihet tagit.

Vad myndiga människor ska ägna sin fritid åt har alltid varit en politisk fråga i Sverige. Genom jazzhysterin på 1950-talet, 1960-talets dansbaneelände, 1970-talsets diskotek och ravekommissionen i slutet på 1990-talet går en tydlig röd tråd av moralpanik och förmynderi. Underhållning och umgänge väcker politikernas intresse, och nästan alltid är det med syftet att begränsa, förbjuda och förfasas. I 2010-talets Sverige har nya hinder uppstått för människors naturliga vilja att träffa varandra – det levande stadslivet har kommit att hotas.

Utelivet har ett stort värde för ett fritt och pluralistiskt samhälle. Att kunna bedriva kulturverksamhet, träffas och tillåta människor att utforska subkulturer skapar nya idéer. Boende i tätorter prioriterar kultur och utbudet av uteliv i betydligt högre grad än de boende i glesbygd, och ska turister kunna uppleva Sverige på riktigt måste våra städer vara inbjudande. Samtidigt som många kommuner säger

sig värdera företagande, möten, stadspuls och liv, värnar man det knappast i praktiken. Det går inte ihop.

Vi har under våren kunnat följa en mängd större klubbar och uteställen slå igen, framför allt i Stockholm. En av stadens äldsta kulturinstitutioner – Kägelbanan och delar av Mosebacke – har tvingats slå igen efter att ljudet plötsligt har ansetts störa omgivningen. Klagande grannar har även inneburit att Debaser, Bitter Pills och en mängd andra scener i Stockholm tvingats upphöra med sin verksamhet. Det fåtal ställen som har funnits i industriområden i Stockholms utkanter har också försvunnit.

Trenden att inskränka stadens och invånarens tillgång till liv och rörelse är långt ifrån en storstadsfråga. I många städer och mindre orter över landet för nöjes- och kroglivet en tynande tillvaro. Malmö, Gävle och Motala – situationen är liknande. Behovet av att kunna mötas och ta initiativ får stå tillbaka för städer som tystnar när butikerna stänger. Man får dock inte förledas till att tro att detta är en ofrånkomlig utveckling. Det finns en anledning till att det ser ut som det gör, och det är inte för att alla svenskar plötsligt har börjat älska hemmafester.

Det handlar om tillstånden

Som tidigare har nämnts har en viss liberalisering skett vad gäller alkoholrestriktioner i Sverige. Flera av monopolen har avskaffats, och alkohol har gjorts mer tillgängligt. På den andra sidan av myntet,

mötesplatserna och serveringen, har utvecklingen dock gått åt motsatt håll.

Alkohollagen slår fast en tydlig prioritering – minskad total konsumtion är överordnat allt annat. Av detta följer förbud. Lagen, som reglerar bland annat serveringstillstånd och öppettider, har mycket stor påverkan på svenska städers uteliv och puls.

Myndigheter och kommuner styr i praktiken stadslivet genom att hota med att dra in två olika tillstånd – för alkohol och utomhusservering. Kraven på den som vill starta uteställe, anordna evenemang eller tillhandahålla kultur är närmast drakoniska. En förlegad lagstiftning ställer en mängd krav som helt utesluter visst uteliv. Något som särskilt sticker ut är kravet på att kunna servera en varierad tre-rätters måltid.

Vidare är det svårt att motivera varför bardisken måste vidare ha viss höjd och storlek, att hela lokalen måste kunna överblickas samtidigt och att det ska finnas ett ”lämpligt antal sittplatser” – oavsett vad man önskar bedriva för verksamhet. Tillsynsavgifter, utbildningskrav och inspektioner belastar mindre näringsidkare hårt, och ingen hänsyn tas i lagstiftningen till verksamhetens omfattning eller art. Näringsidkarens eller gästens intresse är ovidkommande. Lagstiftarna har bara en prioritering.

Kommunerna har möjlighet att neka eller dra in tillstånd utan klart angivna skäl ökat väsentligt, sedan så kallade *närboendestörningar* och *alkoholpolitiska olägenheter* införts som grund för detta i lagstiftningen. Om grannar klagar eller kommunen anser att ett område inte utnyttjas på lämpligt sätt kan verksamheten stoppas utan att något brott mot regelverket begåtts. Konsekvenserna av detta är tydliga i till exempel Stockholm, Malmö, Gävle och Motala.

Det finns även rent moralistiska inslag i hur svenska kommuner använder alkoholtillstånden. I Stockholm stad får tillstånd till exempel inte medges för sammankomster som har en drogliberal agenda. I både Stockholm och Göteborg har regelverk införts som föreskriver att sexklubbar och nakenshower inte medges tillstånd. Det gäller oaktat hur etablissemangen hanterar alkohol, säkerhet eller öppettider.

Stängsel och diskar

Vid sidan av detta finns regler för evenemang och uteserveringar som tycks böttna i en osäkerhet kring huruvida människor alls kan fatta beslut själva. Hur långtgående denna reglering är kan tydliggöras med ett par exempel. Stockholm stad kräver en fri höjd på 2,30 meter på uteserveringar. I Göteborg måste eventuella serveringsdiskar ha en höjd på mellan 90 och 110 centimeter. Malmö ställer krav på att uteserveringen inte upplevs som "övermöblerad" eller avviker från neutral färgsättning. I Gävle råder strikt reklamförbud på uteserveringar. Till detta ska läggas att på såväl

offentlig som privat mark krävs bygglov, uppsiktskrav och handikappanpassning. Näringsidkare möter en motståndare snarare än en tillståndsgivare då de vill bidra till staden och dess invånare.

Det saknas tydliga motiv för en så ingående lagstiftning – utöver en önskan om tillrättalagda städer. I byråkratin och lokalpolitikens ögon verkar kaféer, restauranger och barer i stadsmiljön vara ett aber, och något man helst skulle slippa – trots att det är centralt för befolkningen.

Små kaféer och restauranger startade av lokala företagare är något som vanligtvis uppskattas i politikens retorik. De står i centrum för den urbana, moderna staden. Regelverk sätter dock käppar i hjulet framför allt för dessa mindre näringsidkare, som saknar tid, kunskap och marginaler för att uppfylla kommunens krav. Stora kedjor besväras betydligt mindre, och den homogenisering och likriktning som de flesta svenska städer genomgår är knappast slumpmässig.

En annan väg

Vad är det för städer och mötesplatser vi som samhälle vill ha? Kultur, uteliv och evenemang – tillför det någonting som vi vill värna? Om svaret är ja, måste lagstiftningen och det offentliga syn på uteliv förändras. De flesta europeiska storstäder – de som svenskar mer än gärna tillbringar sina lediga långhelger i – har konsekvent värderat samlingsplatser, kultur och rörelse. Resultatet är dynamiskt,

mångfacetterat och sprudlande livfullt, och det är svårt att se varför en liberalisering i Sverige skulle ge ett särskilt annorlunda utfall.

Bejaka människan

Alkohollagstiftningen å ena sidan, tillstånd för uteserveringar å andra sidan, utgör de två benen i hur det svenska samhället begränsar nöjes-, kultur och uteliv. De är helt avgörande för människors möjligheter att bo och uttrycka sig i städer som lever även efter att kontor och affärer stänger.

Regelverket för restauranger och barer skulle behöva minskas, och godtycket i tillståndsbedömningen begränsas. Det mesta tyder på att det hade fungerat rätt bra utan matserveringskrav, korrekt höjd på bardisken och reglerad takhöjd på uteserveringar.

Avslutande ord

Sverige är ett av västvärldens minst fria länder att äta, dricka och röka i, men hade inte behövt vara det. Svenskarna hör till de mer hälsosamma i Europa, och dricker mindre efter flera liberaliseringar. Europeiska länder med större frihet är ändå väl fungerande, och Sverige liksom andra länder som har genomfört liberaliseringar har så gjort utan långtgående negativa konsekvenser.

Sverige hade kunnat ha större grad av civilisation, bättre utbud och service, och mer tillgänglighet utan ett monopol på alkohol. Med lägre skatter, faktisk äganderätt för restauranger och barer och information för kunder om både innehåll och skadeverkningar hade vi kunnat ha en bättre marknad för tobak. Minskat regelverk och lägre grad av godtycke i tillståndsbedömning för restauranger och barer hade skapat mer levande städer och bättre kultur-, nöjes- och uteliv.

Det hade inneburit förändringar. Det hade gjort alkohol, tobak och uteliv mer lättillgängligt. Men det hade inte fått långtgående negativa konsekvenser. Efter ett avskaffande av alkoholmonopolet hade man kunnat köpa en flaska vin på söndagar. Utan den nya tobakslagen hade vattenpipsbarerna fått fortsätta sin verksamhet. Med mindre regleringar av hade städerna varit roligare.

Det hade inte varit samhällsomstörtande. Men det hade gjort Sverige lite bättre, friare och roligare. Ett Sverige för vuxna, helt enkelt.

Källförteckning

Henriksson, C. (2018, maj) Vad betyder de unga feströkarna för statistiken? *Alkohol & Narkotika* (3).

HUI Research. (2016). *Var och hur köper svenskarna starköl?* (Rep.).

Lundberg, J. (2016). *Tänk på procenten: Systembolagets ogrundade kampanj*. Rapport. Timbro.

Proposition 2017/18:156 *Ny lag om tobak och liknande produkter*

Sen, A. (2016). *Is retail alcohol deregulation correlated with more crime and traffic injuries? Evidence from Canadian provinces. Canadian journal of criminology and criminal justice, 58(2), 251-286.*

Snowdon, C. (Ed.). (2019). *Nanny State Index 2019* (Rep.).

Sundén, David (2019). *Synd och skatt – en ESO-rapport om politiken inom områdena alkohol, tobak och spel*. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO), 2019:2.

